

ZAMONAVIY XALQARO HUQUQDA DAVLAT SUVERENITETINING TRANSFORMATSIYASI: MUAMMOLAR VA YANGI YONDASHUVLAR

Sherqo'ziyev Xolmuhammad Sharifjon o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti

Ommaviy huquq fakulteti 2-bosqich talabasi

xolmuhammadsherqoziyev330@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy xalqaro huquq tizimida davlat suvereniteti institutining transformatsiyasi, uning klassik mazmunidan XXI asrdagi yangi huquqiy yondashuvlar sari rivojlanish jarayoni tahlil qilinadi. Globallashuv, xalqaro tashkilotlarning ta'siri kuchayishi, inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining rivojlanishi hamda transmilliy xavfsizlik tahdidlari davlat suverenitetining an'anaviy tushunchasini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Tadqiqotda davlat suvereniteti mutlaq va cheklanmagan vakolat sifatida emas, balki xalqaro majburiyatlar bilan uyg'unlashgan huquqiy institut sifatida shakllanayotgani asoslab beriladi. Maqolada **X.T. Odilqoriyev, B.E. Ochilov, Stephen D. Krasner, James Crawford** hamda **Antonio Cassese** kabi olimlarning ilmiy qarashlari asosida suverenitet konsepsiyasining evolyutsiyasi o'rganiladi. Shuningdek, xalqaro huquqning asosiy prinsiplari, davlatlarning xalqaro javobgarligi va inson huquqlari himoyasi orqali suverenitetning zamonaviy chegaralari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida zamonaviy xalqaro huquqda davlat suverenitetining yo'qolishi emas, balki uning yangi sharoitlarga moslashish jarayoni yuz berayotgani haqida xulosaga kelinadi.

Kalit soʻzlar: xalqaro ommaviy huquq, davlat suvereniteti, globallashuv, xalqaro huquq subyektlari, inson huquqlari, davlat javobgarligi, xalqaro tashkilotlar, suverenitet transformatsiyasi.

Abstract. This article examines the transformation of state sovereignty within the framework of contemporary international law and analyzes the transition of this concept from its classical understanding toward modern legal approaches. The processes of globalization, the increasing influence of international organizations, the development of international human rights protection mechanisms, and the emergence of transnational security challenges have created the necessity to reconsider the traditional perception of state sovereignty. The research argues that sovereignty in modern international law is no longer understood as an absolute and unlimited authority but rather as a legal institution balanced with international obligations and responsibilities. Based on the scholarly approaches of **X.T. Odilqoriyev**, **B.E. Ochilov**, **Stephen D. Krasner**, **James Crawford**, and **Antonio Cassese**, the article explores the evolution of the sovereignty concept. Furthermore, the paper analyzes the modern limits of sovereignty through fundamental principles of international law, state responsibility, and the protection of human rights. The study concludes that contemporary international law does not eliminate state sovereignty but transforms and adapts it to new global realities.

Keywords: public international law, state sovereignty, globalization, subjects of international law, human rights, state responsibility, international organizations, transformation of sovereignty.

Аннотация. В данной статье рассматривается трансформация института государственного суверенитета в системе современного международного права, а также анализируется процесс перехода данной концепции от классического понимания к новым правовым подходам XXI века. Процессы глобализации, усиление роли международных

организаций, развитие механизмов защиты прав человека и появление транснациональных угроз безопасности обусловили необходимость пересмотра традиционного представления о государственном суверенитете. В исследовании обосновывается, что в современном международном праве суверенитет рассматривается не как абсолютная и неограниченная власть государства, а как правовой институт, связанный с международными обязательствами и ответственностью. На основе научных взглядов **Х.Т. Одилкориева, Б.Э. Очилова, Stephen D. Krasner, James Crawford** и **Antonio Cassese** анализируется эволюция концепции суверенитета. Кроме того, исследуются современные пределы государственного суверенитета через основные принципы международного права, международную ответственность государств и защиту прав человека. В результате исследования делается вывод о том, что современное международное право не устраняет государственный суверенитет, а способствует его адаптации к новым международным условиям.

Ключевые слова: международное публичное право, государственный суверенитет, глобализация, субъекты международного права, права человека, ответственность государства, международные организации, трансформация суверенитета.

KIRISH

Davlat suvereniteti xalqaro ommaviy huquqning shakllanishi va rivojlanishida markaziy o‘rin egallagan asosiy institutlardan biri hisoblanadi. Tarixan davlatlarning mustaqilligi, hududiy yaxlitligi hamda ichki ishlariga aralashmaslik tamoyillari aynan suverenitet konsepsiyasi bilan uzviy bog‘liq holda rivojlangan. **1648-yildagi Vestfal tinchlik shartnomalari** xalqaro munosabatlarda davlat markazli tizimning shakllanishiga asos yaratib, suveren davlatlarni xalqaro huquqning asosiy ishtirokchilari sifatida mustahkamladi.

Mazkur davrda suverenitet davlatning o'z hududida oliy hokimiyatga ega bo'lishi hamda tashqi ta'sirlardan mustaqil qaror qabul qilish huquqi sifatida tushunilgan.

Klassik xalqaro huquqda davlat suvereniteti deyarli mutlaq xarakterga ega bo'lgan bo'lsa-da, zamonaviy xalqaro munosabatlar rivoji ushbu tushunchaning mazmunini qayta baholash zaruratini yuzaga keltirmoqda. **X.T. Odilqoriyev** va **B.E. Ochilov** ta'kidlaganidek, davlatlar xalqaro huquqning asosiy subyektlari hisoblanadi, biroq xalqaro huquq rivojlanishi jarayonida uning institutlari ham xalqaro voqelikdagi o'zgarishlarga moslashib boradi [Odilqoriyev, 2007].

Ayniqsa, **1945-yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining tashkil etilishi** xalqaro huquq taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. **BMT Ustavi** davlatlarning suveren tengligini tan olish bilan birga, xalqaro tinchlik va xavfsizlikni saqlash, inson huquqlarini himoya qilish hamda xalqaro majburiyatlarga rioya qilish kabi vazifalarni ham belgilab berdi. Natijada davlat suvereniteti mutlaq erkinlik emas, balki xalqaro huquqiy majburiyatlar bilan bog'liq institut sifatida rivojlana boshladi.

Zamonaviy davrda inson huquqlarining xalqaro himoyasi, xalqaro jinoyat huquqining rivojlanishi va global xavfsizlik muammolari suverenitetning an'anaviy chegaralarini qayta ko'rib chiqishga sabab bo'lmoqda. Xususan, **1998-yilgi Rim statuti** asosida tashkil etilgan **Xalqaro jinoyat sudi (ICC)** ayrim xalqaro jinoyatlar faqat davlat ichki masalasi emas, balki xalqaro hamjamiyat manfaatlariga daxldor ekanligini namoyon etdi.

Xalqaro huquqshunos **Stephen D. Krasner** suverenitetni tarixiy jarayonlar ta'sirida o'zgarib boruvchi murakkab siyosiy-huquqiy institut sifatida baholaydi [Krasner, 1999]. **Antonio Cassese** esa inson huquqlari va xalqaro javobgarlik mexanizmlarining rivojlanishi klassik suverenitet

konsepsiyasining zamonaviy talqinini shakllantirganini ta'kidlaydi [Cassese, 2005].

Shu sababli ushbu maqolaning asosiy maqsadi zamonaviy xalqaro huquqda davlat suverenitetining transformatsiya jarayonini, uning klassik tushunchadan yangi xalqaro-huquqiy yondashuvlarga o'tishini hamda davlat mustaqilligi va xalqaro majburiyatlar o'rtasidagi muvozanat masalasini tahlil qilishdan iborat.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda zamonaviy xalqaro huquqda davlat suverenitetining transformatsiya jarayonini kompleks o'rganish maqsadida bir nechta ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Avvalo, mavzuning nazariy-huquqiy asoslarini aniqlash uchun doktrinal-huquqiy tahlil metodidan foydalanilib, xalqaro huquq normalari, ilmiy konsepsiyalar hamda olimlarning qarashlari tahlil qilindi.

Tadqiqotning asosiy nazariy manbalaridan biri sifatida **X.T. Odilqoriyev** va **B.E. Ochilov** tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro ommaviy huquq konsepsiyalari o'rganildi. Ushbu yondashuv orqali davlatlarning xalqaro huquq subyekti sifatidagi maqomi, suverenitet prinsipi va zamonaviy xalqaro huquq rivojlanishining asosiy xususiyatlari tahlil qilindi [Odilqoriyev, 2007].

Shuningdek, tadqiqot davomida tarixiy-huquqiy metoddan foydalanilib, suverenitet tushunchasining shakllanishidan boshlab hozirgi davrgacha bo'lgan rivojlanish bosqichlari o'rganildi. Xususan, **1648-yildagi Vestfal tizimi**, **1945-yilgi BMT Ustavi** va keyingi xalqaro huquqiy jarayonlarning davlat suverenitetiga ko'rsatgan ta'siri tahlil qilindi.

Qiyosiy-huquqiy metod asosida klassik xalqaro huquqdagi mutlaq suverenitet tushunchasi va zamonaviy xalqaro huquqdagi cheklangan hamda xalqaro majburiyatlar bilan bog'liq suverenitet yondashuvlari solishtirildi. Bu jarayonda **Stephen D. Krasner**, **Antonio Cassese** va **James Crawford** kabi xalqaro huquqshunoslarning ilmiy qarashlariga murojaat qilindi [Krasner, 1999], [Cassese, 2005], [Crawford, 2012].

Bundan tashqari, tadqiqotda normativ-huquqiy tahlil metodi orqali **Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Xalqaro jinoyat sudi (ICC)** faoliyati hamda xalqaro huquqiy hujjatlarning davlat suvereniteti chegaralarini shakllantirishdagi roli o'rganildi. Ushbu metodlarning uyg'un qo'llanilishi davlat suverenitetining yo'qolishi emas, balki zamonaviy xalqaro huquq talablariga mos ravishda rivojlanayotganini ilmiy asoslash imkonini beradi.

NATIJALAR

Olib borilgan tadqiqot natijasida zamonaviy xalqaro huquqda davlat suvereniteti o'zining an'anaviy ahamiyatini yo'qotmaganligi, biroq uning mazmuni xalqaro munosabatlarning yangi talablariga mos ravishda transformatsiyaga uchrayotgani aniqlandi. Klassik xalqaro huquqda suverenitet asosan davlatning mustaqil qaror qabul qilish vakolati va ichki yurisdiksiyasining ustuvorligi bilan izohlangan bo'lsa, zamonaviy xalqaro huquqda ushbu tushuncha xalqaro majburiyatlar, inson huquqlari hamda global xavfsizlik talablari bilan bog'liq holda rivojlanmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy natijalardan biri shundan iboratki, davlat suverenitetining zamonaviy transformatsiyasi uning bekor qilinishi emas, balki xalqaro huquqiy tartib bilan uyg'unlashuvi jarayonidir. **X.T. Odilqoriyev** va **B.E. Ochilov** xalqaro huquqning rivojlanishi xalqaro munosabatlarda yuz berayotgan o'zgarishlar bilan bevosita bog'liq ekanligini ta'kidlaydi [Odilqoriyev, 2007]. Ushbu yondashuvdan kelib chiqib aytish

mumkin, suverenitet ham xalqaro huquqning boshqa institutlari kabi doimiy rivojlanish xususiyatiga ega.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, **1945-yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining tashkil etilishi** suverenitet tushunchasining yangi bosqichga o'tishida muhim rol o'ynadi. Davlatlarning mustaqilligi saqlab qolingan holda, xalqaro tinchlikni ta'minlash va umumiy xavfsizlikni himoya qilish xalqaro hamjamiyatning umumiy vazifasiga aylandi. Masalan, xalqaro xavfsizlikka tahdid yuzaga kelgan holatlarda **BMT Xavfsizlik Kengashi** tomonidan qabul qilinadigan qarorlar davlatlarning faqat ichki manfaatlari emas, balki xalqaro barqarorlik tamoyili ham muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

1-jadval. Klassik va zamonaviy xalqaro huquqda davlat suvereniteti yondashuvlarining qiyosiy tahlili

Asosiy mezon	Klassik yondashuv	Zamonaviy yondashuv
 Suverenitet mazmuni	Mutlaq hokimiyat, ichki va tashqi mustaqillik	Mas'uliyat bilan cheklangan, xalqaro majburiyatlarga bog'liq
 Xalqaro huquq bilan munosabat	Cheklangan, davlat ichki masalasi ustun	Chuqur integratsiya, xalqaro huquq ustuvor
 Inson huquqlari yondashuvi	Davlat ichki yurisdiksiyasi doirasida	Xalqaro himoya va nazorat mexanizmlari faol
 Javobgarlik mexanizmi	Asosan davlat ichida	Xalqaro javobgarlik institutlari mavjud
 Xalqaro hamkorlik xarakteri	Minimal, ixtiyoriy asosda	Tizimli, majburiy va institutsional

Tadqiqot natijasida aniqlangan yana bir muhim holat shundaki, inson huquqlarining xalqaro darajada himoya qilinishi suverenitetning zamonaviy talqiniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, **sobiq Yugoslaviya bo'yicha**

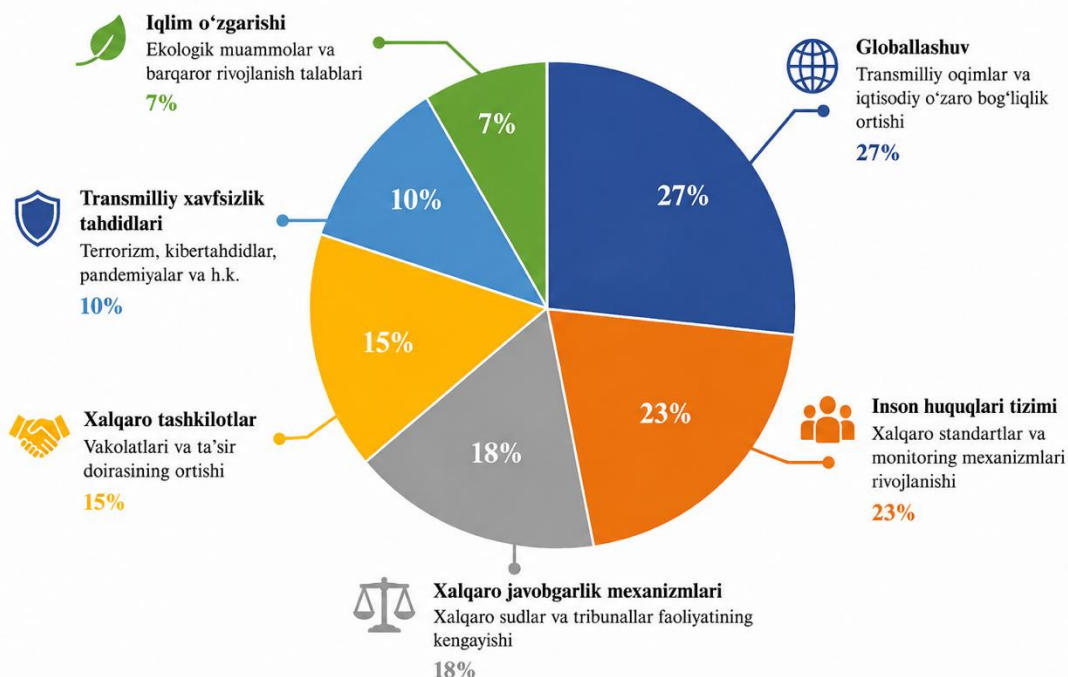
xalqaro tribunal (ICTY) va 1998-yilgi Rim statuti asosida tashkil etilgan Xalqaro jinoyat sudi (ICC) amaliyoti og'ir xalqaro jinoyatlar faqat davlatning ichki masalasi sifatida qaralmasligini namoyon etdi. Genotsid, insoniyatga qarshi jinoyatlar va urush jinoyatlari kabi holatlarda xalqaro hamjamiyat manfaatlarini davlat yurisdiksiyasi bilan bevosita bog'lanadi.

Ushbu jarayonlarni tahlil qilgan **Stephen D. Krasner** suverenitetning zamonaviy xalqaro tizimda mutlaq va o'zgarmas institut emasligini, balki tarixiy sharoitlarga qarab moslashuvchi huquqiy konsepsiya ekanligini qayd etadi [Krasner, 1999]. Bu esa XXI asrda suverenitetning zaiflashuvi emas, balki uning funksional jihatdan qayta shakllanishi yuz berayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, tadqiqot davomida global muammolar ham davlat suverenitetiga yangicha yondashuvni talab qilayotgani aniqlandi. Iqlim o'zgarishi, xalqaro terrorizm, pandemiyalar va transmilliy jinoyatchilik kabi muammolar alohida davlat imkoniyatlari bilan hal qilib bo'lmaydigan masalalarga aylandi. Masalan, **COVID-19 pandemiyasi** davrida xalqaro sog'liqni saqlash bo'yicha hamkorlik davlatlarning mustaqil siyosati bilan bir qatorda xalqaro koordinatsiya zarurligini ko'rsatdi.

1-diagramma. XXI asrda davlat suverenitetining transformatsiyasiga ta'sir etuvchi asosiy omillar (%)

Manba: Muallif tomonidan tayyorlangan.

Yuqoridagi natijalar asosida xulosa qilish mumkinki, zamonaviy xalqaro huquqda davlat suvereniteti “mutlaq mustaqillik” modelidan “mas’uliyatli suverenitet” modeliga o’tmoqda. Ya’ni xalqaro majburiyatlarni bajarish davlat suverenitetining cheklanishi emas, balki uning zamonaviy xalqaro huquq tizimidagi yangi shakli sifatida namoyon bo’lmoqda.

MUHOKAMA

Zamonaviy xalqaro huquqda davlat suverenitetining transformatsiyasi masalasi bugungi xalqaro huquq nazariyasidagi eng dolzarb ilmiy muhokamalardan biri hisoblanadi. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, XXI asrda davlat suvereniteti o’z ahamiyatini yo’qotmayapti, balki xalqaro munosabatlarning yangi talablariga moslashgan holda mazmunan o’zgarib bormoqda. Klassik xalqaro huquqda suverenitet davlatning mustaqilligi va ichki ishlariga tashqi aralashuvlarning mavjud emasligi bilan

bog'langan bo'lsa, zamonaviy xalqaro huquqda u xalqaro majburiyatlar va global mas'uliyat bilan uyg'unlashmoqda.

X.T. Odilqoriyev va **B.E. Ochilov** xalqaro huquqni xalqaro munosabatlarning rivojlanishi bilan o'zgarib boruvchi mustaqil huquqiy tizim sifatida tavsiflaydilar [Odilqoriyev, 2007]. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, suverenitet ham tarixiy jarayonlardan ajralgan holda mavjud bo'ladigan o'zgarimas institut emas, balki xalqaro tizimdagi siyosiy va huquqiy o'zgarishlarga moslashuvchi konsepsiya sifatida baholanishi mumkin.

Biroq zamonaviy xalqaro huquqda asosiy bahs davlat suvereniteti va xalqaro aralashuv chegaralari masalasida yuzaga kelmoqda. Xususan, **1999-yildagi Kosovo inqirozi** ushbu muammoning yorqin namunalaridan biri hisoblanadi. **NATO** tomonidan Yugoslaviya hududida amalga oshirilgan harbiy harakatlar inson huquqlarini himoya qilish zarurati bilan asoslangan bo'lsa-da, ayrim huquqshunoslar buni davlat suvereniteti va kuch ishlatishni taqiqlash prinsipi bilan bog'liq bahsli holat sifatida baholagan. Ushbu voqea xalqaro huquqda inson huquqlarini himoya qilish va davlat mustaqilligi o'rtasidagi murakkab muvozanatni namoyon etdi.

Xalqaro jinoyat huquqining rivojlanishi ham suverenitetning zamonaviy talqiniga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. **1998-yilda qabul qilingan Rim statuti** va **2002-yilda Xalqaro jinoyat sudining (ICC) faoliyat boshlashi** xalqaro huquqda yangi bosqichni yuzaga keltirdi. Mazkur institut davlat rahbarlari yoki mansabdor shaxslarning xalqaro jinoyatlar uchun javobgarlikdan faqat davlat maqomi orqali himoyalana olmasligi haqidagi qarashni mustahkamladi. Masalan, **Sudan sobiq prezidenti Omar al-Bashir ishi** xalqaro javobgarlik va davlat suvereniteti o'rtasidagi munosabat bo'yicha muhim amaliy misollardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, davlat suverenitetining chegaralari masalasi xalqaro sud amaliyotida ham rivojlantirilgan. Jumladan, **1986-yildagi Nicaragua v. United States** ishida **Xalqaro sud (ICJ)** davlatlarning ichki ishlariga aralashmaslik prinsipining xalqaro huquqdagi ahamiyatini tasdiqladi. Ushbu qaror bir tomondan davlat suverenitetini himoya qilgan bo'lsa, boshqa tomondan davlatlarning xalqaro huquq normalariga rioya qilish majburiyatini ham ko'rsatib berdi.

Xalqaro huquqshunos **Stephen D. Krasner** suverenitetni mutlaq va o'zgarmas tushuncha emas, balki xalqaro sharoitlarga qarab o'zgaruvchi institut sifatida izohlaydi [Krasner, 1999]. Shuningdek, **James Crawford** davlatlarning xalqaro majburiyatlari ularning suverenligini yo'q qilmasligini, aksincha xalqaro huquqiy tartibning zarur elementi ekanligini ta'kidlaydi [Crawford, 2012].

Bugungi globallashuv davrida iqlim o'zgarishi, pandemiyalar va transmilliy xavfsizlik muammolari ham suverenitetning yangi talqinini shakllantirmoqda. Masalan, **2015-yilgi Parij kelishuvi** ekologik xavfsizlik endilikda faqat milliy masala emas, balki xalqaro hamkorlik talab qiladigan global muammo ekanligini ko'rsatdi.

Shunday qilib, zamonaviy xalqaro huquqda davlat suverenitetining transformatsiyasi uning zaiflashuvi sifatida emas, balki yangi xalqaro sharoitlarga moslashuvi sifatida baholanishi lozim. XXI asrda suverenitet mutlaq mustaqillikdan xalqaro javobgarlik va hamkorlik bilan uyg'unlashgan zamonaviy huquqiy institutga aylanmoqda.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy xalqaro huquqda davlat suvereniteti o'z ahamiyatini yo'qotayotgan institut sifatida emas, balki xalqaro munosabatlarning yangi sharoitlariga moslashayotgan

dinamik huquqiy kategoriya sifatida namoyon bo'lmoqda. Klassik xalqaro huquqda davlat suvereniteti asosan mustaqillik, hududiy ustunlik va ichki ishlariga tashqi aralashuvlarning oldini olish g'oyalari bilan bog'langan bo'lsa, bugungi kunda ushbu tushuncha xalqaro majburiyatlar, global xavfsizlik va xalqaro hamkorlik tamoyillari bilan uyg'unlashmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, xalqaro huquqning rivojlanishi davlatlarning suveren maqomini bekor qilmagan, balki uning mazmunini yanada kengaytirgan. Xususan, inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining kuchayishi, xalqaro jinoyat huquqining shakllanishi, xalqaro tashkilotlar vakolatlarining kengayishi va transmilliy muammolarning ortib borishi davlatlardan o'z suveren huquqlarini xalqaro javobgarlik bilan uyg'un holda amalga oshirishni talab qilmoqda.

Shu bilan birga, zamonaviy xalqaro huquq tajribasi shuni ko'rsatadiki, xalqaro majburiyatlarning mavjudligi davlat mustaqilligini inkor etmaydi. Aksincha, xalqaro huquq normalariga rioya qilish va xalqaro hamkorlikda ishtirok etish davlat suverenitetining XXI asrdagi yangi ifodasi sifatida qaralishi mumkin. Chunki bugungi global muammolar — xavfsizlik tahdidlari, ekologik inqirozlar, inson huquqlari buzilishi va transmilliy jinoyatlar — alohida davlat chegaralari doirasida samarali hal etilishi qiyin bo'lgan masalalardir.

Mazkur tadqiqot asosida xulosa qilish mumkinki, davlat suverenitetining zamonaviy transformatsiyasi uning zaiflashuvi yoki yo'qolishi emas, balki klassik "mutlaq suverenitet" modelidan "mas'uliyatli suverenitet" modeliga o'tish jarayonidir. Kelajak xalqaro huquqining asosiy vazifasi davlatlarning mustaqilligini saqlagan holda, xalqaro hamjamiyat manfaatlarini bilan muvozanatni ta'minlay oladigan samarali huquqiy mexanizmlarni rivojlantirishdan iborat bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Odilqoriyev X.T., Ochilov B.E. Xalqaro ommaviy huquq. – Toshkent: Adolat, 2007.
2. Krasner S.D. Sovereignty: Organized Hypocrisy. – Princeton: Princeton University Press, 1999.
3. Cassese A. International Law. 2nd edition. – Oxford: Oxford University Press, 2005.
4. Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. 8th edition. – Oxford: Oxford University Press, 2012.
5. Crawford J. The International Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentaries. – Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
6. Brownlie I. Principles of Public International Law. 7th edition. – Oxford: Oxford University Press, 2008.
7. Shaw M.N. International Law. 8th edition. – Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
8. Slaughter A.M. A New World Order. – Princeton: Princeton University Press, 2004.
9. United Nations. Charter of the United Nations. – San Francisco, 1945.
10. United Nations General Assembly. Universal Declaration of Human Rights. – Paris, 1948.
11. International Law Commission. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. – United Nations, 2001.

12. International Criminal Court. Rome Statute of the International Criminal Court. – Rome, 1998.
13. International Court of Justice. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgment. – ICJ Reports, 1986.
14. United Nations Security Council. Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). – Resolution 827, 1993.
15. United Nations. Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change. – Paris, 2015.